

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI**

**DENOV TADBIRKORLIK
VA PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

Ro'yxatga olindi
№ 3042.3.01.2025
2025 yil "29" 06

"TASDIQLAYMAN"
Denov tadbirkorlik va
pedagogika instituti o'quv
ishlari bo'yicha prorektori
U.X.Bo'tayev
2025-yil "29"

**BITIRUVCHI KURS TALABALARI UCHUN BITIRUV MALAKAVIY
ISHLARINI BAJARISH VA BAHOLASH BO'YICHA
DASTUR**

Bilim sohasi:	100000	Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000	Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60112200	Jismoniy madaniyat yo'nalishi

DENOV – 2025

Ushbu dasturda bitiruv malakaviy ishlarni bajarish boyicha ko'rsatmalar berilgan bo'lib, bundan 60112200 - Jismoniy madaniyat yo'nalishi bitiruvchi talabalari foydalanishi mumkin.

Tuzuvchilar:

- Nosirova.D.S** – Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Jismoniy tarbiya va sport kafedrasini mudiri, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.v.b dotsent
- Jo'rayev S.S.** – Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Jismoniy tarbiya va sport kafedrasini katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

- Abdullayev Y.M.** – Termiz davlat pedagogika instituti Jismoniy madaniyat kafedrasini mudiri, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
- Nazirov B.S.** – Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tarix va falsafa kafedrasini dotsenti, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti "Jismoniy tarbiya va sport" kafedrasining 2026-yil «24» 01 dagi 6 - sonli majlisida ko'rib chiqilgan va tasdiqlashga tavsiya qilingan.

Kafedra mudiri: **D. Nosirova**

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti kengashining 2026-yil «24» 01 dagi 6 - sonli majlisida muhokamadan o'tkazilgan.

Fakultet dekani: **R. Salomova**

Ushbu dastur Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'quv uslubiy bo'limining 2026-yil «26» 01 dagi 6 -sonli majlisida tasdiqlangan.

O'quv uslubiy boshqarma boshlig'i: **B. Primkulov**

KIRISH

Mustaqillik yillarida ta'lim sohasi, xususan, oliy ta'lim tizimini rivojlantirishga berilayotgan e'tibor har tomonlama yetuk intellektual salohiyatli kadrlarni tayyorlashga yo'naltirilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev "Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2017-yil 3-iyundagi PQ-3031-sonli qarorida "Jamiyatimizda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, aholining, ayniqsa, yosh avlodning jismoniy tarbiya va ommaviy sport bilan muntazam shug'ullanishi uchun zamon talablariga mos shart-sharoitlar yaratish, sport musobaqalari orqali yoshlarda o'z irodasi, kuchi va imkoniyatlariga bo'lgan ishonchni mustahkamlash, mardlik va vatanparvarlik, ona Vatanga sadoqat tuyg'ularini kamol toptirish, shuningdek, yoshlar orasidan iqtidorli sportchilarni saralab olish ishlarini tizimli tashkillashtirish"¹ zarurligi alohida ta'kidlangan. Davlat rahbarining jismoniy tarbiya va sport sohasini rivojlantirish borasidagi ushbu yo'nalishlari zamirida jismoniy tarbiya va sport mutaxassisi kadrlarni tayyorlashda avvalo ularni zamonaviy sport pedagogikasi va ilmiy metodologiyasi ruhi bilan sug'orish, kreativ va tanqidiy fikrlovchi, chuqur kasbiy bilimga ega kadrlarning yangi avlodini shakllantirish, oliy ta'limda jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarini tayyorlashning butunlay yangicha, ilmiy muassasalar bilan uzviy bog'langan tizimini yaratish ko'zda tutilgan.

Hozirgi kunda respublika ta'lim tizimini mustahkamlash, uni zamon talablari bilan uyg'unlashtirishga katta ahamiyat berilmoqda. Bunda mutaxassis kadrlarni tayyorlash, ta'lim va bilim berish tizimi islohotlar talablari bilan chambarchas bog'langan bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamon talablariga javob bera oladigan mutaxassis kadrlarni tayyorlash, Davlat ta'lim standartlari asosida ta'lim va uning barcha tarkibiy tuzilmalarini takomillashtirib borish oldimizda turgan dolzarb masalalardan biridir.

Ta'lim yo'nalishi bo'yicha mutaxassislik fanlari bo'yicha bilimlar majmuasini o'zlashtirish, nazariy va amaliy mashg'ulotlar uzviylikida malaka hamda ko'nikmalarni mukammal shakllantirishda bitiruv malakaviy ishining o'rni beqiyos. **60112200 — Jismoniy madaniyat** yo'nalishi bitiruvchi 3-kurs talabalarini uchun bitiruv malakaviy ishlarini to'g'ri tashkil etish bo'lajak yosh mutaxassislarni real kasbiy faoliyat sharoitlariga tayyorlashning eng muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Ushbu dastur bitiruv malakaviy ishini bajaruvchi talabalar uchun mo'ljallangan bo'lib, unda bitiruv malakaviy ishini bajarish uchun qo'yiladigan talablar va kerakli ma'lumotlar bayon etilgan.

---

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2017-yil 3-iyundagi PQ-3031-sonli qarori. <https://president.uz/oz/lists/view/609>

Bitiruv malakaviy ishiga qo'yiladigan umumiy talablar.

Zamonaviy jismoniy tarbiya va sport mutaxassisi keng qamrovli bilimlarga ega bo'lishi, nazariy bilimlarni amaliy vazifalar bilan bog'lay olishi va o'z tanlagan sohasi bo'yicha haqiqiy bilimdon bo'lishi lozim. Bu maqsadga erishishtalabadan o'z ustida tinmay ishlashni, nazariy va amaliy bilimlarini doimiy ravishda boyitib borishni, ishlab chiqarish iqtisodiyoti, uni oqilona tashkil etish va boshqarish ko'nikmalarini chuqur o'zlashtirishni talab qiladi.

Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi va «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun talablaridan kelib chiqib, har tomonlama barkamol va bilimdon kadrlarnitayyorlashda ta'limning ko'p qirrali va turli xil usullaridan (ma'ruzalar o'qish, amaliy mashg'ulotlar va seminarlar o'tkazish, ishbilarmonlik o'yinlari va keyslar yechish, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga keng qo'llash, talabalarning mustaqil ta'lim olishlariga sharoitlar yaratish, ishlab chiqarish va bitiruv oldiamaliyoti o'tash, kurs ishlari va bitiruv malakaviy ishlari yozish) unumli foydalanish talab etiladi.

Bitiruv malakaviy ishi – oliy o'quv yurti bakalavriatida talabalarni o'qitishning yakuniy bosqichidir. Bitiruv malakaviy ishida talabning oliy o'quv yurtida o'qish davomida to'plagan barcha nazariy va amaliy bilimlari yuzaga chiqadi, talabning nazariy bilimlar bilan qurollanish darajasi, uning olgan bilimlari va ko'nikmalarini ilmiy-ishlab chiqarish vazifalarini yechishga qay darajada qo'llay olishi namoyon bo'ladi. Bitiruv malakaviy ishini bajarish talabadan universitetda olgan nazariy va amaliy bilimlardan foydalanishni talab etadi, talabning o'qish davomida olgan bilimlarini umumlashtirishga, chuqurlashtirishga va mustahkamlashga, ularni amaliyotga qo'llashga imkon beradi.

Bitiruv malakaviy ishida aniq bir amaliy vazifani yechish vazifasi qo'yilishi muhimdir. Bitiruv malakaviy ishida bir yoki bir-biri bilan bog'langan bir nechta masalalarni chuqur tadqiq etish va tegishli tavsiyalarni ishlab chiqish talabning muammoni mustaqil ko'ra bilishi va hal eta olishga qodirligini ko'rsatadi. Bitiruv malakaviy ishi xalq ta'limini rivojlantirish, uni tashkil etish, rejalashtirish va boshqarishga oid texnik, texnologik, nazariy-amaliy va sosiologik tadqiqotlarni qamrab olishi, muammolarni hal etish yo'llari ko'rsatilgan ilmiy asoslangan xulosalar va takliflarga ega bo'lishi lozim.

Bitiruv malakaviy ishining sifati uning ilmiyligi, tanlangan mavzuning dolzarbligi, talabning mustaqil ishga ijodiy yondoshish ko'nikmalarini namoyon qila olishi bilan baholanadi.

Bitiruv malakaviy ishini bajarilish darajasi, sifat va undan ko'rib chiqilgan masalalarning qanday darajada o'zlashtirilganligiga ko'ra Davlat Attestasiya komissiyasi bitiruv malakaviy ishi muallifiga tegishli ixtisoslikni berish to'g'risidagi qaror qabul qiladi.

Bitiruv malakaviy ishini bajarish jarayonida talabalar quyidagilarga e'tibor berishi lozim:

- voqyelikni o'rganish va anglashning ilmiy usullaridan boxabar bo'lish;
- mamlakatimizda amalga oshirilayotgan tub o'zgarishlarning mohiyati va mazmunini chuqur anglash, davlatning oliy va o'rta ta'lim sohasidagi siyosati

tamoyillari bilan yaqindan tanishish;

- kadrlar sifatini yaxshilash va bu yo'nalishdagi isloh qilish zarur bo'lgan omillar borasida qabul qilingan Prezident farmonlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari, me'yoriy-huquqiy hujjatlarni o'rganib chiqish;

- ilmiy adabiyotlar va boshqa manbalar orqali o'rganilayotgan masalaning mohiyatini chuqur anglab yetish;

- mustaqil ilmiy-tadqiqotlar olib borish uslubiyoti bilan tanishish;

- aniq bir mavzu misolida masalaning yechimini ochib berishga xizmat qiladigan barcha ma'lumotlarni to'liq yig'ish va qayta ishlash;

- ishda tadqiqotlar olib borishning turli ilmiy uslublardan foydalangan holda ilmiy-tadqiqot muassasalari tavsiyalari, ilg'orlar tajribasi, mahalliy va xorijiy adabiyotlardan unumli foydalanish;

- ishning ilmiy saviyasi yuqori bo'lishiga, mavzuning yetarlicha dolzarbligiga e'tibor berish;

- o'rganilayotgan masalani aniq ochib berish, ishda ko'chirmachilikka, keraksiz va ortiqcha ma'lumotlardan foydalanishga yo'l qo'ymaslik;

- boblar va bo'limlarning mantiqan bog'lanishiga e'tibor berish, fikrlarni qisqacha bayon etish orqali ishning hajmi ortib ketishiga yo'l qo'ymaslik;

- masalani aniq dalillar va raqamlar yordamida tahlil etish, o'z o'rnida ishning mazmunidan kelib chiqadigan tavsiyalar va xulosalar bera olish;

- tavsiya etilayotgan yechimlarning asoslanganligiga va samaradorligini baholash mezonlari bo'lishiga e'tibor berish, ishning faqatgina faktlarni quruq bayon etishdan iborat bo'lib qolishiga yo'l qo'ymaslik;

- ishda ko'rgazmali vositalardan, ya'ni jadvallar, chizmalar, diagrammalar va grafiklardan unumli foydalanish;

- mavzu ustida maqsadga yo'naltirilgan va tizimga solingan ish olib borish, bitiruv malakaviy ishini bajarish muddatlariga qat'iy rioya etish.

Bitiruv malakaviy ishida taklif va muloxazalar, xulosalar va amalga oshirilgan barcha natijalarning to'g'riligi va sifati uchuntalabalar ma'sul hisoblanadilar.

2. Bitiruv malakaviy ishini bajarishning maqsad va vazifalari.

Bitiruv malakaviy ishi talaba tomonidan bajariladigan ilmiy izlanish yakuni bo'lib, unda talaba o'qish davri mobaynida olgan nazariy bilimlari, amaliy darslarni qanday darajada o'zlashtirganligini, shu bilan birgalikda o'z ixtisosligi bo'yicha mehnat faoliyat uchun tayyorgarlik darajasini namoyon etadi.

Bitiruv malakaviy ishi bakalavriatning mazkur yo'nalishiga davlat ta'lim standartlarida qo'yilgan talablarga, tarix fanining rivojlanish istiqbollariga va mamlakatimiz ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar mazmuniga mos kelishi maqsadga muvofiq.

Bitiruv malakaviy ishini bajarishdan ko'zda tutilgan maqsad va vazifalar quyidagilardan iborat:

- talabalarning ta'lim yo'nalishi bo'yicha olgan nazariy va amaliy bilimlarni umumlashtirish, tizimga keltirish, mustahkamlash va kengaytirish;
- talabalarda mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish, yechimtalab etadigan muammo va masalalarni tadqiq etish usullarini egallashga va tadqiqot o'tkazishga imkon yaratish;
- ijodiy ishlash, tadqiqot olib borilayotgan masalaning (muammoning) qo'yilish jarayonidan boshlab, uni to'la nihoyasiga yetkazish bo'yicha qaror qabul qilishda bo'lgan ma'suliyatni his etishga o'rgatish.

3. Bitiruv malakaviy ishlarning mavzusini tanlash.

Bitiruv malakaviy ishlar muvaffaqiyatini aniqlaydigan muhim va mas'uliyatli vazifalardan biri – tadqiqot mavzusini tanlashdir. Mavzularga qo'yiladigan umumiy talab – jismoniy tarbiya va sport sohasining muammolari bilan bog'liqligidir. Ular hozirgi zamon talablari va **jismoniy tarbiya va sport sohasi** istiqbollaridan kelib chiqishi zarur.

Bitiruv malakaviy ish mavzusi keng qamrovli nazariy va amaliy xususiyatga ega bo'lishi, jismoniy tarbiya va sport sohasini rivojlantirishning eng muhim vazifalarini qamrab olishi va ilmiy-ishlab chiqarish yo'nalishida tadqiqotlar olib borishni nazarda tutishi lozim. Bitiruv malakaviy ish mavzusi muammoning zamonaviy holatini va uning yechimini, ijtimoiy sohalar, fan, ta'lim va madaniyatning istiqboliy rivojlanishini aks ettirishi kerak.

Mavzuning dolzarbligini asoslashda ushbu masala ustida tadqiqotlar olib borish nima uchun zarurligini, halq ta'limi bilan bog'liq qanday muammolar bunga sabab bo'lganini va tadqiqot yakunlari bo'yicha erishilajak natijalar muammoni yechishga qanday ta'sir ko'rsatishini aniq bayon etib berish lozim.

Mavzu tanlashda ayrim talabalarning istiqbolda ilmiy-tadqiqot ishlari olib borishga layoqati borligini nazarda tutgan holda bitiruv malakaviy ishi uchun tanlangan mavzu kelgusida magistrlik va doktorlik dissertasiyalari tayyorlashda ham davom ettirilishi maqsad qilib qo'yilishi mumkin.

Shu bilan birga tavsiya qilinayotgan va tanlangan mavzuning o'quv jarayonida foydalanishini ham nazarda tutmoq lozim. Buning uchun mavzuning o'qilayotgan ma'ruza yoki olib borilayotgan amaliy mashg'ulot dasturida o'z ifodasini topishiga erishish lozim.

Bitiruv malakaviy ishlari mavzulari ixtisoslashgan kafedralar tomonidan belgilanadi va universitetning ilmiy Kengashi tomonidan tasdiqlanadi, mavzular har o'quv yilida 20-30 foizga yangilanishi tavsiya etiladi.

Bitiruvchi talabaga bitiruv malakaviy ish mavzusini tanlash huquqi beriladi. Mavzuni tanlash jarayonida talabalarga ish rahbari yordam berishi maqsadga muvofiq. Mavzuni tanlash jarayonida rahbar tavsiya etilayotgan mavzular ro'yxatini berish bilan cheklanib qolmay, balkitanlanadigan mavzuni mohiyati va ochib berish imkoniyatlari bilan hamda ma'lumotlar manbalari bilan talabani tanishtirishi maqsadga muvofiq.

Bitiruv malakaviy ishi mavzusini tanlashda rahbar va talaba quyidagilarga e'tibor berishi lozim:

1. Malakaviy bitiruv ishini yozish jarayonida mavzuni chuqur o'rganish va tajriba oshirish imkoniyati mavjudligi;

2. Talabaning ilmiy-amaliy izlanishga qobiliyatligi;

3. Bitiruv malakaviy ishini bajarish uchun ma'lumotlar, yo'riqnomalar bilan ta'minlanganlik darajasi.

Bitiruv malakaviy ishlar mavzusining yillik ro'yxati bitiruv amaliyoti boshlanishiga qadar yoki bitiruv kursining boshida e'lon qilinadi. Bitiruv malakaviy ish mavzusi va kafedra mudirining taqdimnomasi bo'yicha rektorning buyrug'i bilan rasmiylashtiriladi.

4. Malakaviy ishni bajarishga rahbarlik qilish.

Bitiruv malakaviy ishlarga rahbarlar oliy o'quv yurtining professor va dosentlari yoki ilmiy xodimlari, boshqa muassasa va tashkilotlarning yuqori malakali mutaxassisleri safidan tayinlanadi.

Ilmiy rahbar tanlash talabaning keyingi ilmiy faoliyatini davom ettirishiga ham katta samara berishini maqsad qilib qo'yish kerak. Shu munosabat bilan ilmiy rahbar (ilmiy maslahatchi) tanlashda har bir professor-o'qituvchining ilmiy darajasi, unvoni, faoliyati va salohiyati, pedagogik tajribasi, oldingi uning rahbarligida bajarilgan ilmiy ishlar natijalari hisobga olinsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

Bitiruv malakaviy ish rahbari:

- topshiriq beradi;
- malakaviy ishning bajarilish jadvalini rejalashtiradi;
- asosiy adabiyotlar, ma'lumot va arxiv materiallarini hamda mavzu bo'yicha boshqa manbalarni tavsif etadi;
- talabalar bilan muntazam ravishda maslahatlar o'tkazadi;
- malakaviy ishning bajarilish jarayonini nazorat etadi;
- talaba bajargan malakaviy ishning sifati va muallifligiga javob beradi, mavzularining qaytarilishiga yoki ko'chirilishiga yo'l qo'ymaydi.

Mutaxassis chiqaruvchi kafedra malakaviy ishga qo'yiladigan majburiy talablar hajmini belgilangan holda malakaviy ishni bajarish bo'yicha uslubiy ko'rsatmalarni ishlab chiqadi va talabalarni ta'minlaydi.

5. Bitiruv malakaviy ishning bajarilishi.

Malakaviy ishning bajarilishi bo'yicha talabaning hisobot berish muddatlarini o'quv-uslubiy bo'limi nazorat etadi. Mavzu tanlangandan so'ng talaba shu mavzuni yozishi haqida ariza va topshiriq varaqasini to'ldiradi.

Talabalar bitiruv oldi malakaviy amaliyotga chiqishdan oldin rahbar bilan birgalikda bitiruv malakaviy ishning rejasini tuzishi talabetiladi. Bitiruv malakaviy ishi rejasi talaba va rahbar bilan maslahatlashib kelishilgan holda tuziladi. Reja mukammal va mufassal holda tuzilib, tadqiq etilishi ko'zda tutilgan barcha boblar va

paragraflarni qamrab olishi kerak.

Ish rahbari malakaviy ishning rejasiga muvofiq talabaga malakaviy ishga tegishli materiallarni to'plash bo'yicha (jumladan, malakaviy amaliyot o'tkazish davrida ham) topshiriq, to'ldiriladigan jadvallar maketini beradi. Talaba amaliyotga jo'nashdan oldin mavzuga oid barcha nazariy materiallarni yig'ishi va tizimga solishi lozim. Bu unga amaliyot davomida tadqiqotni olib borish yo'nalishlarini belgilashga yordam beradi.

Bitiruv malakaviy ishining asosiy materiallari talabalar tomonidan bajarilgan bitiruv oldi amaliyoti va bitiruv malakaviy ishini bajarish davrida to'plangan ma'lumotlari va nazariy bilimlari tashkil etadi. Bitiruv malakaviy ishlari so'nggi uch yillik ma'lumotlari asosida yozilishi maqsadga muvofiqdir. Eskirgan yoki mavhum ma'lumotlardan foydalanish taqiqlanadi.

Bitiruv malakaviy ishini bajarishda zaruriy manbalar quyidagilar bo'lishi lozim:

- bitiruv malakaviy ishining barcha boblarini yoritishda foydalanilgan Jismoniy tarbiya, sport-pedagogik taaluqli ilmiy adabiyotlar;
- respublika Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari, vazirliklar hujjatlari va maxsus adabiyotlar;
- nizomlar, preyskurantlar va yo'riqnomalar;
- e'lon qilingan statistik ma'lumotlar;
- mavzu bo'yicha ilmiy-tadqiqot institutlarining materiallari;
- gazeta, jurnal va boshqa matbuot nashrlari.

6. Bitiruv malakaviy ishining tarkibi va mazmunini yoritish qoidalari.

Ixtisoslashgan kafedra malakaviy ishga qo'yiladigan majburiy talablarni belgilaydi va bu talablarni talabalar e'tiboriga yetkazadi. Bitiruv malakaviy ishini tayyorlash jarayonida boblar va savollar bo'yicha ayrim o'zgarishlar kiritilishi mumkin. Bitiruv malakaviy ishi 13 ming so'z hajmida belgilanadi. Bitiruv malakaviy ishi kirish, 2 ta bob (3 ta bob), xulosa va takliflar, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati va ilovalardan iborat bo'ladi. Har bir bobda 2-3 ta paragraflar bo'lishi maqsadga muvofiq. Har bir malakaviy bitiruv ishini mazmuniga ko'ra boblar, bo'limlar bir-biridan farq qiladi. Malakaviy bitiruv ishini umumiy hajmi qo'lyozmada 50-75 betdan oshmasligi tavsiya etiladi.

Har bir bob mavzuning mohiyatini to'liq ochib beradigan va mantiqan ketma-ketlikka ega bo'lgan paragraflarga bo'linadi. Har bir bobni o'rganilayotgan muammoning yechimini ochib beruvchi asosiy natijalardan iborat xulosalar bilan yakunlash tavsiya etiladi.

Tushuntirish qismi (annotasiya) malakaviy ishning mazmunini qisqa va muayyan shaklda ifodalashi lozim. Zaruriy hollarda tushuntirish qismiga grafiklar, rasmlar, eskizlar, diagrammalar, chizma va boshqa, shuningdek, zaruriy qo'shimcha axborotlar yozilgan disketlar ilova etilishi mumkin. Tushuntirish qismi 2-3 betdan oshmaydigan holda rasmiylashtirilgan bo'lishi shart.

Bitiruv malakaviy ishlar tarkibi

Malakaviy ish tarkibi	Yoritiladigan asosiy masalalar	Tavsiya etilayotgan hajmi, bet
Mundarija		1
Kirish	Mavzuning dolzarbligi, o'rganilganlik darajasi, maqsadi va vazifalari, tadqiqotning ob'yekti va predmeti, ilmiy yangiligi, amaliy ahamiyati va ishning tarkibiy tuzilishi	4-5
I BOB	Mavzuning nazariy asoslari, hozirgi holati tahlili	15-18
II BOB	Mavzu bo'yicha ilgari surilayotgan asosiy g'oyalar, tajribalar va mavjud tizimni takomillashtirish yo'nalishlari	15-18
III BOB	Mavzu bo'yicha jamlangan faktlar asosida tadqiqot muammosiga yakuniy, chuqur tahliliy va qiyosiy xulosa berish, shuningdek, ilmiy farazni isbotlash	15-18
Xulosa	Tadqiqot mavzusi yakunlari bo'yicha xulosalar va takliflar	4-5
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati	O'zbekiston Respublikasi qonunlari, Prezident farmonlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, mavzu bo'yicha maxsus adabiyotlar, ilmiy ishlar, maqolalar, yo'riqnomalar, statistik ma'lumotlar manbalari	2-3
Ilovalar	Mavzuga tegishli bo'lgan har qanday qo'shimcha statistik ma'lumotlar, jadvallar, chizmalar, diagrammalar, me'yoriy hujjatlardan ko'chirmalar va boshqalar	Cheklangan

Bitiruv malakaviy ishining kirish qismida mavzuning dolzarbligi, ilmiy va amaliy ahamiyati, mavzuning o'rganilganlik darajasi, maqsadi va vazifalari, tadqiqotning ob'yekti va predmeti, ilmiy yangiligi va ishning tarkibiy tuzilishi mazmunan yoritiladi.

Maqsad va vazifalar bitiruv malakaviy ishining asosiy mazmunini aks ettirish va qanday vazifalarni yechishga yo'naltirilganini ko'rsatib berishi lozim.

Birinchi bobda bitiruv malakaviy ishining nazariy asoslari bayon etilib, tadqiqotning ilmiy va uslubiy jihatlariga qaratiladi va tadqiqot olib borilgan ob'yektning tasnifini o'zida aks ettirishi lozim. Bunda hozirgi davrda bu mavzuga

bo'lgan nazariy yondoshuvlar, masalaning mohiyati, muammoni yechishning asosiy omillari va talabning ilmiy, nazariy qarashlariga bo'lgan munosabati bildiriladi.

Mavzuning xususiyatidan kelib chiqib, alohida paragrafda mavzuga oid muayyan uslubiy masalalarni ham ko'rib chiqish foydadan xoli emas. Albatta, talaba uchun mavzuning nazariy va uslubiy jihatlarini ishlab chiqish og'ir. Ammo, mavzuda ko'rib chiqilayotgan masalalarni yechimiga oid ilmiy-uslubiy yondoshuvlar va ularning samaradorligini baholash mezonlariga umumiy baho berib ketish mumkin.

Ikkinchi bob odatda muayyan tadqiqot ob'yekti bo'yicha o'rganilayotgan muammoning umumiy holatini tahlil etishga bag'ishlanadi. O'rganilayotgan ob'yektning muammolarini tahlil etish yetarlicha chuqur va maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi, masalaga oid haqiqiy ma'lumotlarga asoslanishi lozim. Ishda manbalarning oxirgi yillardagi yangilangan variantlari ma'lumotlari tahlili asos qilib olinishi lozim.

Tadqiqot olib borilgan ob'yekt misolida ilmiy mavzu tahliliy-hisoblar, jadvallar, diagrammalar, grafiklar va chizmalar orqali ochib beriladi. Har bir jadval, diagramma, chizma, grafik so'ngida uning tahlili beriladi.

Muallif tahlillar asosida mavzuni takomillashtirish bo'yicha takliflar va tavsiyalar, uslubiy yondoshuvlar ishlab chiqadi, ilgari surilayotgan taklif va g'oyalar ham ilmiy ham amaliy jihatdan asoslanadi.

Ikkinchi bob ustida ishlash talabdan chuqur tayyorgarlikni talab etadi. Buning uchun ilmiy adabiyotlar va amaliy xarakterdagi ma'lumotlarning yetarli bo'lishi kifoya qilmaydi. Ushbu bobni tayyorlashda talabning ilmiy-tadqiqotlar olib borishga qodirligi, muammoni chuqur tahlil eta olishi va murakkab ishlab chiqarish sharoitlarida to'g'ri qarorlar qabul qila olishi namoyon bo'ladi.

Xulosa va takliflar bitiruv malakaviy ishining mazmuni bayon etilishini yakunlaydi. Unda talaba olib borgan ilmiy izlanishlarning natijalari umumlashtiriladi. Xulosa va takliflar aniq, qisqa va tushunarli tarzda bayon etilishi, faqatgina mavzuga oid masalalarni o'zida aks ettirishi lozim.

Xulosa va takliflar bitiruv malakaviy ishining kirish qismida yoritilgan maqsad va vazifalarga to'liq mos kelishi hamda ish oldiga qo'yilgan vazifalar qanday yechilganini ko'rsatishi lozim. Takliflar aniqlanishlarga, tajribalarga asoslangan holda ko'rsatib berilishi, zaruriy hisob-kitoblar va ma'lumotlar bilan mustahkamlanishi maqsadga muvofiq.

Adabiyotlar ro'yxatini rasmiylashtirish. Adabiyotlar ro'yxati bitiruv malakaviy ishining oxirgi qismida keltiriladi va adabiyotlar qay tarzda quyidagi tartibda berilishi lozim:

1. O'zbekiston Respublikasining Qonunlari.
2. Prezident farmonlari va Vazirlar Mahkamasi qarorlari.
3. Ilmiy adabiyotlar, darsliklar, o'quv ko'rsatmalar va boshqa adabiyotlar (alfavit tartibiga ko'ra).
4. Yo'riqnomalar, turli me'yoriy hujjatlar, akt materiallari va boshqalar.
5. Statistik to'plam materiallari, arxiv materiallari.
6. Ilmiy maqolalar.
7. Davriy matbuot materillari.

8. Internet saytlari.

Bitiruv malakaviy ishlarida so'nggi paytlarda universitet kutubxonasiga xorijdan, Rossiyadan yoki chet-eldan keltirilgan va ayniqsa internet orqali olingan eng yangi adabiyotlardan foydalanilgani ko'rsatib o'tilishi shart.

Adabiyotlar ro'yxatida bitiruv malakaviy ishi jarayonida foydalanilgan barcha ma'lumotlarning manbalari ko'rsatilishi lozim.

Zarur hollarda adabiyotlar keltirilgan sitatalarning manbasi albatta o'sha betda ko'rsatilishi, shu jumladan jadval yoki sxema manbasi ham o'sha betda ko'rsatib borilishi lozim. Agar jadval yoki chizma muallif tomonidan tayyorlangan bo'lsa, qaysi manbadan foydalanib muallif tayyorlanganligi ham ta'kidlab o'tiladi.

Bitiruv malakaviy ishini bajaruvchi talaba ish jarayonida ko'rib chiqqan lekin bitiruv malakaviy ishi uchun ishlatilmagan, maxsus materiallar yoki faqat xizmat bo'yicha foydalanish uchun chop etilgan materiallar ro'yxati ko'rsatilmaydi.

Adabiyotlar ro'yxatida quyidagilar ko'rsatilishi shart:

- muallifning ismi-sharifi, adabiyotning nomi, chop etilgan manzili, nashriyotdan chiqqan yili va foydalanilgan saxifalari.

- ro'znoma va oynomalardagi maqolalar ham adabiyotlar singari rasmiylashtirilib, unda muallifning ismi-sharifi, ro'znoma yoki oynamaning nomi, raqami, sanasi va foydalanilgan betlari ko'rsatiladi.

Bitiruv malakaviy ishlarda foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati kamida 20 manbani tashkil etishi kerak. Bitiruv malakaviy ish bo'yicha foydalanilgan manbalar ro'yxati talab asosida beriladi.

Foydalanilgan adabiyotlarga murojaat etilgan joylari varag'ning pastki qismida ko'rsatib o'tilishi shart. Bitiruv malakaviy ish bo'yicha foydalanilgan adabiyotlarning barchasiga ishda ishora bo'lishi shart.

Bitiruv malakaviy ishda foydalanilmagan manbalarni ro'yxatga kiritish qat'iy qat'iy taqiqlanadi. Ilmiy ishlarda (shu jumladan, BMI va MDda) ko'chirmachilik va ilmiylikni soxtalashtirishni oldini olish uchun har bir adabiyot manbalari (risolalar, darsliklar, maqolalar, BMI, magistrlik, nomzodlik va doktorlik dissertatsiyalari) ish oxirida ro'yxati keltiriladi, matnda ulardan olingan har bir jumla oxirida katta qavs ichida ro'yxatdagi qator sanog'i va beti [--bet] yoki faqat qator sanog'i [---] yoziladi.

Ilovalar qismida bitiruv malakaviy ishining ishining ob'yekti bo'yicha olingan umumiy amaliy va axborot ma'lumotlari beriladi.

9. Bitiruv malakaviy ishlarini amaliyotga hamda

o'quv jarayonlariga qo'llanilishi

Har qanday ilmiy-tadqiqot ishlariga, shu jumladan bitiruv malakaviy ishlariga ham qo'yiladigan asosiy talablardan biri muallifning o'z ilmiy-tadqiqot ishlari natijalaridan o'quv jarayonida foydalanish darajasi hisoblanadi. Bitiruv malakaviy ishining tavsiyalaridan ilmiy rahbar ma'ruza matnlarida, amaliy mashg'ulotlarida va keys stadilar tayyorlashda foydalanishi ko'zda tutilgan. Har bir ilmiy-tadqiqot natijalari o'quv jarayonida foydalanilganda muayyan fan mavzusi ko'rsatiladi. Shuningdek, fanga taaluqli o'quv, o'quv-uslubiy hujjatlar majmuasida - ishchi dastur, ma'ruzalar matnlari, masalalar to'plamlari va ishbilarmonlik o'yinlarida

(mavzu va betlar ko'rsatilishi shart) o'z ifodasini topadi.

Ichki va tashqi taqrizchilar bitiruv malakaviy ishining tavsiyalaridan ilmiy rahbar o'zining ma'ruza matnlarida, amaliy mashg'ulotlarida va keys stadilar tayyorlashda foydalanganligini ko'rsatib o'tadilar. Ular o'z taqrizlarida Bitiruv malakaviy ishining qaysi bob, paragrafi, jadvallari va betlari (soni ko'rsatilgan holda) o'quvjarayonlarida qo'llanilayotganligini ko'rsatib o'tishlari shart hisoblanadi.

10. Bitiruv malakaviy ishini rasmiylashtirish.

BMIning talaba mustaqil o'zi bajargan bo'lishi shart, agarda BMIning talaba o'zi yozmaganligi aniqlansa, talabaga nisbatan keskin choralar qo'llaniladi.

Umumiy qabul qilingan belgilardan tashqari boshqa so'zlarni qisqartirib yozilishiga stilistik xatolarga yo'l qo'yilmasligi va bitiruv malakaviy ishi mavzusini yozilishi adabiy tilda bo'lishiga ham ahamiyat berishi kerak. Bitiruv malakaviy ishini matni aniq, erkin o'qiladigan husnixatda standart yozuv qog'ozining bir tomonida yoziladi, Qog'ozning chap qismidan 3 sm., yuqori qismidan 2 sm., o'ng tomondan 1,5 sm., past qismidan 2 sm. joy qoldiriladi.

Bitiruv malakaviy ishi qo'lyozmada qog'ozning bir tomonida bajarilishi shart.

Bitiruv malakaviy ishi quyidagicha rasmiylashtiriladi.

- dastlab titul varag'i, mundarija, kirish, 1, 2 va 3 boblar, xulosa vatakliflar, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati, keyin oxirida ilovalar beriladi;
- bitiruv malakaviy ishi rahbarining xulosasi, tashqi va ichki taqriz, kafedrada dastlabki himoyadan o'tganligi bayonnomasi, bitiruv malakaviy ishi topshirig'i muqovaning ichki qismidagi konvertga solinadi;
- titul varag'i kompyuterda yoziladi;
- mundarija alohida sahifada ko'rsatilishi, unda boblar, paragraflar qaysi sahifadan qaysi sahifagachaligi ham qayd etiladi, boblar va paragraflar ketma-ketligi bilan beriladi;
- diagrammalar, chizma va jadvallardan himoya paytida foydalanish mumkin, faqat chizma va jadvallardan katta formatga ko'chiriladi;

Bitiruv malakaviy ishini varaqlari titul varag'idan boshlab hisoblanadi. Ammo titul varag'i va mundarijaga raqam qo'yilmay, kirishdan boshlab 3 raqami bilan boshlanadi.

11. Bitiruv - malakaviy ishlari tayyorlash jarayonida adabiyotlardan foydalanish, ko'chirmachilik va kompilyasiyaga yo'l qo'yimaslik shartlari.

Tayyorlangan va himoyaga taqdim etilayotgan bitiruv malakaviy ishlarda muallif tomonidan o'rganilayotgan mavzular bo'yicha chuqur va tanqidiy bibliografik tahlil bo'lishi lozim. Sifatli bibliografik tahlil qilish maqsadida unda boshqa mualliflar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar, tahliliy materiallar, hisobotlar, maqolalar, INTERNETdan olingan ma'lumotlar va h.k.lar o'rganib chiqilgan va ularga muallifning munosabati aks ettirilgan bo'lishi lozim.

Bibliografik tahlilda keltirilgan adabiyotlar tanlangan mavzuga bevosita daxldor va oxirgi 5-10 yillar davomida nashr etilgan bo'lishi kerak. Bitiruv

malakaviy ishi yozishda bibliografik tahlilda kamida 20 ta adabiyotlar manbasidan foydalanish shart.

BMIda ko'chirmachilik va ilmiylikni soxtalashtirishni oldini olish maqsadida har bir adabiyot manbalarining (risolalar, darsliklar, maqolalar, BMI, magistrlik, nomzodlik hamda doktorlik dissertatsiyalari va h.k.) ish oxirida ro'yxati keltiriladi, matnda ulardan olingan har bir jumla oxirida katta qavs ichiga ro'yxatdagi qator sanog'i va beti [---] yoki matnda faqat qator sanog'i [----] yozib ko'rsatiladi.

Talaba tayyorlagan bitiruv malakaviy ishi yuzasidan mahalliy (<https://antiplag.uz>) yoki xorijiy antiplagiat tizimlarida tekshiruvdan o'tkazilganligi to'g'risidagi xulosa (BMI mahalliy yoki xorijiy antiplagiat tizimlarida tekshiruvdan o'tkazilganda 60 % haqiqiylik ko'rsatkichiga ega bo'lishi talab etiladi) taqdim qilishi kerak.

12. Bitiruv malakaviy ishni dastlabki himoyaga kiritish

Belgilangan tartibda rasmiylashtirilgan bitiruv malakaviy ishi himoya kunidan 5 kun avval jildlanmagan holda ilmiy rahbarga taqdim etiladi. Rahbar 5 kun ichida malakaviy ishni o'rganib chiqishi va unga o'z xulosasini berishi shart. Ilmiy rahbar malakaviy ishning talab darajasida bajarilganligiga ishonch bildirgandan so'ng, ishni o'z taqrizi, tashqi taqriz, BMIga berilgan topshiriq, annotasiya, o'quv jarayoni va amaliyotga joriy etish dalolatnomalari bilan birga kafedra mudiriga taqdim etadi. Taqrizda talabaning faolligi, qabul qilingan qarorlardagi yangiliklar va malakaviy ishning boshqa ijobiy (yoki salbiy) tomonlari tavsiflanadi.

Ilmiy rahbar bitiruv malakaviy ish belgilangan talablarga javob bermasligiga ishonch hosil qilsa va talaba kamchiliklarni bartaraf etishdan bo'yin tovlasa ishni dastlabki himoyaga tavsiya etmasligi ko'rsatilgan salbiy taqriz berishi ham mumkin.

Kafedra mudiri taqdim etilgan materiallar asosida, malakaviy ishni talaba tomonidan dastlabki himoyaga kiritish haqida qaror qabul qiladi. Agar, kafedra mudiri talabaning malakaviy ishini dastlabki himoyaga kiritish mumkin emas deb hisoblasa, masala kafedra majlisida, rahbar ishtirokida muhokama etiladi.

Kafedra mudiri bitiruv malakaviy ishlar dastlabki himoyasini qabul qiluvchi maxsus komissiya tarkibini kafedra majlisiga taqdim etadi va majlis tasdiqlagan komissiya dastlabki himoyani o'tkazadi.

Dastlabki himoyani qabul qilgan komissiya xulosasi bayonnoma (protokol) bilan rasmiylashtiriladi (bayonnoma shakli ilova qilinmoqda). Bayonnomada dastlabki himoyaga kiritilgan talabaning ismi-sharifi, BMIning mavzusi, uning asosiy natijalari va kamchiliklari, himoyada talabaga berilgan savollar, savollarga talaba bergan javoblarning natijalari qayd etiladi. Komissiya bitiruv malakaviy ishining dastlabki himoyasi natijalari asosida uni DAKda himoya qilishga kiritish yoki kiritmaslik haqida qaror qabul qiladi.

13. Bitiruv malakaviy ishni DAK huzurida himoya qilish

Dastlabki himoyadan muvaffaqiyatli o'tgan bitiruv malakaviy ishlar tashqi va ilmiy rahbar taqrizlari, bitiruv malakaviy ishi uchun berilgan topshiriq, annotasiya, o'quv jarayoniga va amaliyotda qo'llanishi haqidagi ma'lumotnomalar hamda dastlabki himoya bayonnomasidan ko'chirmalar bilan birga kafedra mudiri imzosi

asosida himoyaga kiritiladi. BMI lar himoyasi institut rektori (prorektori) tomonidan tasdiqlangan grafikka qat'iy rioya etilgan holda amalga oshiriladi. Talaba va uning ilmiy rahbari BMIning grafikda belgilangan kuni himoyaga tayyor bo'lishi uchun mas'ul hisoblanadilar.

Himoya boshlanishidan oldin DAK kotibi bitiruv malakaviy ishining mavzusini, uni bajargan talabning ismi-sharifini, BMIning rasmiylashtirilishi va belgilangan hujjatlar talabga javob berishi to'g'risida ma'lumot beradi. Shundan so'ng DAK raisi BMIGA berilgan ilmiy rahbar xulosasi, tashqi taqriz, ish natijalarini amaliyotga joriy etish dalolatnomasini o'qib eshittiradi va talabga BMIning himoya qilish uchun ruxsat beradi. Rahbar taqrizi bo'yicha noroziliklar bo'lsa himoyachi kamchiliklar to'g'rilanganligi to'g'risida gapirib o'tishi lozim.

Bitiruv malakaviy ishini himoya qiluvchi talabning DAK kengashidagi ma'ruzasi 8-10 daqiqa davomida tinglaniladi. Himoya jarayonida ma'ruzachi BMIning asosiy natijalarini ifodalovchi tarqatma materiallar, ko'rgazmali vositalar, taqdimot slaydlari va boshqa zamonaviy axborot texnologiyalaridan unumli foydalanishi maqsadga muvofiq. Ma'ruzachi belgilangan reglamentga qat'iy rioya etgan holda aniq va qisqa jumalarda, mantiqiy ketma-ketlikda BMI mavzusining dolzarbligini, maqsadi va vazifalarini, ishning tarkibini, olingan asosiy natijalarning ilmiy va amaliy ahamiyatini, ilgari surilayotgan takliflar hamda tavsiyalarni bayon etib berishi lozim.

Ma'ruzadan so'ng talabga DAK a'zolari tomonidan mavzuga oid savollar beriladi. Talaba berilgan savollarga aniq va tushunarli qilib javob berishi lozim. Agar DAK a'zolari talabning berilgan savollarga javobidan qoniqish hosil qilsalar, talabga himoyani yakunlashga ruxsat beriladi.

Bitiruv malakaviy ishi ochiq himoya qilingandan so'ng DAKning yopiq kengashida himoya natijasi muhokama qilinib 100 balli sistemada baholanadi. Bunda bitiruv malakaviy ishining to'g'ri rasmiylashtirilgani, rejada belgilangan maqsad va vazifalarga qay darajada erishilgani, mavzuni to'liq ochib berilganligi, BMI natijalarining nazariy-uslubiy va amaliy ahamiyati, himoya jarayonida qilingan ma'ruzaning sifati, ma'ruza jarayonida tarqatma materiallar, ko'rgazmali vositalar va taqdimot slaydlaridan qay darajada foydalanilgani, talabning berilgan savollarga to'g'ri javob bergani kabi bir qator mezonlarga ahamiyat beriladi.

14. Bitiruv malakaviy ishni baholash mezonlari

Bitiruv malakaviy ishni asosiy baholash mezonlari quyidagilardan iborat:

- mavzuning dolzarbligi va yangiligi, uni ishlab chiqishning murakkabligi;
- ko'rilayotgan masala bo'yicha mahalliy va xorijiy manba va maxsus adabiyotlardan to'la foylanilganligi;
- tadqiqot obyekti bo'yicha daliliy ma'lumotlarni to'liq va sifatli to'planganligi;
- qo'yilgan masalani hal qilishda metod va vositalardan foydalanishning tasdiqlanganligi;
- olingan natijalarni tahlil qilib, sharhlay olinganligi;
- xulosa, taklif, tavsiyalarning ilmiy, uslubiy va amaliy ahamiyati hamda ularni isbotlanganlik darajasi va real tadbir etish imkoniyatlari;
- materialni aniq va to'g'ri, xatosiz bayon etilganligi, ishni sifatli rasmiylashtirilganligi, mazkur uslubiy ko'rsatma talablari hisobga olinganligi;

• bitiruv malakaviy ishning nazariy va amaliy masalalar bo'yicha munozara yurita olinganligi, DAK a'zolarining savollari va taqrizchilar kamchiliklariga berilgan javoblarning to'g'ri va chuqur ifodalanganligi baholanadi.

Baholash mezon: BMI 100 ballik tizimda baholanib, ushbu ball har bir talaba uchun yakka tartibda hisoblanadi, chunki har birining hissa va ishtiroki turli xil bo'lishi mumkin. Baholash 3 asosiy guruhga bo'linadi:

№	Baholash mezon	Ball (Jami 100 ball)	Izoh
I	Loyihani bajarish jarayoni	30 ball	Ilmiy rahbar va ilmiy maslahatchi (professor) tomonidan baholanadi.
1.1	Mavzuning dolzarbligining asoslanganligi.	15 ball	Jismoniy tarbiya va sport sohasi bo'yicha ilmiy ma'nbalarga, me'yoriy hujjatlar va amaliy ma'lumotlarga asoslanganlik
1.2	Maqsad va vazifalarning ifodalanganligi Olingan natijalarning yangiligi va ishonchlilik darajasi	10 ball	Tadqiqot maqsadi va vazifalari lo'nda, aniq bayon etilganligi, Foydalanilgan adabiyotlar yaqin 10 yilda nashr etilgan bo'lishi shart
1.3	BMIning xulosa qismida tavsiyalar ishlab chiqish	5 ball	Asosli xulosa va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilganligi
II	Taqrizlar, rahbar xulosasi va plagiat natijasi, BMI mavzusiga oid chiqarilgan maqolalar va ochiq dars muhokamasi	30 ball	BMI mazmuni va rasmiy hujjatlarga asoslanadi.
2.1	Plagiat darajasi (ruxsat etilgan chegarada bo'lishi).	5 ball	Plagiat tekshiruvidan o'tganligini ta'minlash.
2.2	Taqrizchilar fikri hamda ilmiy rahbar xulosasi (ishning ilmiy qiymati).	5 ball	Taqrizchining yozma baholashida ko'rsatilgan ilmiy yangilik va xulosalar uchun.
2.3	Ishning umumiy sifati, mantiqiy bog'liqlik.	10 ball	BMI ning barcha qismlari orasidagi uzviylik.
2.4	BMI mavzusiga oid chiqarilgan maqolalar	10 ball	BMI mavzusiga oid chiqarilgan maqolalar
III	BMI himoyasi	40 ball	Himoya komissiyasi tomonidan baholanadi.
3.1	Taqdimot sifati va o'z qismini mohirona tushuntira olish.	20 ball	Nutq madaniyati, slaydlar sifati, asosiy ma'lumotni yetkaza olish.
3.2	Komissiya savollariga berilgan javoblar.	20 ball	Savollarga tez, asosliva ishonchli manbalarga tayanib javob berish.
JAMI:		100 ball	

Bitiruv malakaviy ishi himoyasi yuqorida keltirilgan mezonlar asosida quyidagicha baholanadi:

- ✓ 0-59 ball – 2 (qoniqarsiz);
- ✓ 60-69 ball – 3 (qoniqarli);
- ✓ 70-89 ball – 4 (yaxshi);
- ✓ 90-100 ball - 5 (a'lo).

DAKning malakaviy ishni himoya qiluvchi talabaga qo'ygan bahosi DAK raisi tomonidan e'lon qilinadi. Malakaviy ish himoyadan so'ng (kamida 10 yil) oliy o'quv yurtida saqlanadi. Har xil sabablar bo'yicha malakaviy ishni boshqalarga topshirish zaruriyati mavjud bo'lgan holda (tadbiq etish, tanlovlar va hakoza), ishdan nusxa olinadi (ishning asl nusxasi oliy o'quv yurtida qoldiriladi).

Uzrli sabablarga ko'ra bitiruv malakaviy ishi himoyasiga kela olmagan talabalar 3 yil mobaynida DAK ka bitiruv malakaviy ishi himoyasiga kiritilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining yakuniy davlat attestatsiyasi to'g'risida Nizom. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 13-dekabrda 836-son qarori. <https://lex.uz/docs/-7267040>
2. Oliy ta'lim muassasalarida bakalavrlarning bitiruv malakaviy ishini bajarishga qo'yiladigan talablar. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2010 yil 9 iyundagi 225-sonli buyrug'i.
3. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining yakuniy davlat attestatsiyasi to'g'risidagi nizom. O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining buyrug'i. Toshkent, 2009 yil 22 may, 160-son.
4. Yakubjanova D.Q. Bitiruv malakaviy ishlarni tayyorlash bo'yicha uslubiy ko'rsatma. Farg'ona. TATU SF.-2016.-44 b.
5. Davletov D.E. Bitiruv malakaviy ishlarni tayyorlash bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar. Toshkent. Renessans ta'lim universiteti. 2024. – 24 b.

Internet saytlari:

6. O'zbekiston Respublikasi hukumat portali. URL: <http://www.gov.uz/>
7. O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
URL:<http://www.edu.uz/>
8. Ta'lim portali. URL:<http://www.ziynet.uz/>
9. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. URL:<http://www.stat.uz/>
10. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
URL:<http://www.lex.uz/>
11. O'zbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligi.
URL:[http://www.ima.uz/-](http://www.ima.uz/)

12. Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti.

URL: <http://www.nuu.uz/>

13. O'zbekiston Jismoniy tarbiya va sport vazirligi. URL: <https://sport.uz/>

14. O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi. URL: <https://olympic.uz/>

15. O'zbekiston Respublikasi Sport tibbiyoti markazi. URL: <https://sportmed.uz/>

Ilovalar

1-ilova

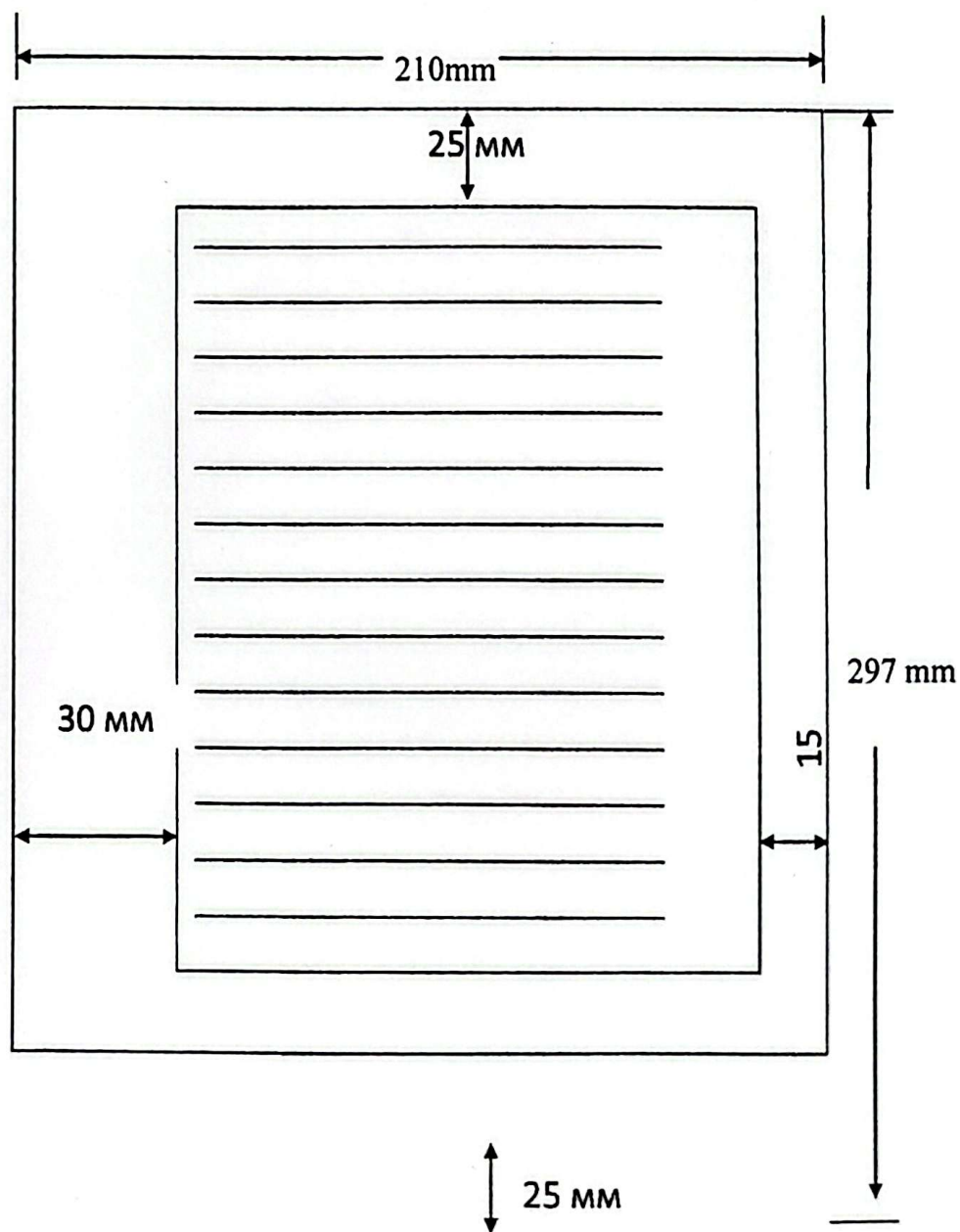
A-4 o'lchamli yozuv qog'ozida bitiruv malakaviy ishini yozish

TARTIBI:

Bitiruv malakaviy ishi betlari quyidagicha yozilishi lozim:

- chap tomondan - 30 mm;
- yuqoridan - 25 mm;
- o'ng tomondan - 15 mm;
- pastdan - 25 mm.

Har bir qatorga 65-70 tadan harf yoziladi. Jami 28-29 qator bo'ladi.

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

DENOV TADBIRKORLIK VA PEDAGOGIKA INSTITUTI

PEDAGOGIKA FAKULTETI

Jismoniy tarbiya va sport kafedrası

“Himoyaga ruxsat etiladi”
“Pedagogika” fakulteti dekani
_____ R.Salomova

«_____» _____ 2025 yil

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

Mavzu: O'rta maktab yoshidagi bolalarda chaqqonlik jismoniy sifatini rivojlantirishda voleybol sport turidan foydalanish samaradorligi

BAJARDI: 60112200 – Jismoniy madaniyat
yo'nalishi 3-kurs talabasi
Hayitboyev Shohrux O'ktam o'g'li

ILMIY RAHBAR: «Jismoniy tarbiya va sport»
kafedrası katta o'qituvchisi S.S.Jo'rayev

Denov – 2025

DENOV TADBIRKORLIK VA PEDAGOGIKA INSTITUTI
 PEDAGOGIKA FAKULTETI
 JISMONIY TARBIYA VA SPORT

BITIRUV MALAKAVIY ISHIGA TOPSHIRIQ

“TASDIQLAYMAN”

Fakultet dekani _____
 « ____ » _____ 2025 y.

1. Talaba: _____
2. Ta'lim yo'nalishi: 60112200 – Jismoniy madaniyat yo'nalishi
3. Bitiruv malakaviy ishining mavzusi: _____
- _____
- _____
4. Bitiruv malakaviy ishi ob'yekti: _____
- _____
- _____
5. Bitiruv malakaviy ishi rahbari: _____
- _____
6. Bitiruv malakaviy ishi maqsadi: _____
- _____
- _____
- _____

7. Ish rejasi:

BMI bo'limi	Bitiruv malakaviy ishi bo'limi nomi	Bajarish muddati
Kirish		
I Bob		
II Bob		
III Bob		
Xulosa takliflar		

8. Bitiruv malakaviy ishini bajarish uchun zarur bo'lgan materiallar:

a) adabiyot manbalari: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining, respublikamiz va xorijdagi yetakchi jismoniy tarbiya va sport sohasidagi olimlarning ilmiy ishlari va asarlari..

b) qonuniy-me'yoriy hujjatlar: O'zbekiston Respublikasining Qonunlari, Prezident Farmonlari, Vazirlar Mahkamasining Qarorlari va boshqa me'yoriy hujjatlar.

c) statistik va boshqa ma'lumotlar respublika Davlat Statistika Qo'mitasi va Surxondaryo viloyati, _____ umumta'lim

maktabi (sport muassasasi) ma'lumotlari ma'lumotlari.

9. Tasvirlash materiallari: jadval, chizma va slaydlar.

10. Topshiriq berilgan kun: 202__-yil “__” _____

11. Ishni topshirish muddati: 202__-yil “__” _____

12. Ilmiy rahbar: _____

13. Qabul qildim: _____

14. Kafedra mudirining bitiruv malakaviy ishini himoyaga qo'yish haqidagi xulosasi: _____

DENOV TADBIRKORLIK VA PEDAGOGIKA INSTITUTI
 PEDAGOGIKA FAKULTETI
 JISMONIY TARBIYA VA SPORT KAFEDRASI

Talaba bitiruv malakaviy ishining dastlabki himoyasi natijasining xulosasi to'g'risida komissiya
 hay'ati yig'ilishining _____ sonli

BAYONNOMASIDAN KO'CHIRMA

« _____ » _____ 202__ yil

Talaba _____ ning
 (Familiyasi, ismi, otasining ismi)

(Bitiruv malakaviy ishi mavzusi)

Ilmiy rahbari: _____

Bitiruv malakaviy ishining mavzusi avvalgi yillarga nisbatan o'zgarganmi? _____

Bitiruv malakaviy ishining rejasi avvalgi yillarga nisbatan o'zgarganmi? _____

Bitiruv malakaviy ishining adabiyotlar ro'yxati yangilanganmi? _____

Bitiruv malakaviy ishining asosiy natijalari:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Bitiruv malakaviy ishining asosiy kamchiliklari:

1. _____
2. _____
3. _____

Ximoyada ishtirok etgan talabaga BMIning mavzusi bo'yicha berilgan savollar:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Bitiruv malakaviy ishining dastlabki himoyasi to'g'risida komissiya hay'atining yakuniy
 xulosasi: (himoyaga tavsiya etiladi, himoyaga tavsiya etilmaydi) _____

Komissiya raisi: _____
 A'zolari: 1. _____
 2. _____
 3. _____

DENOV TADBIRKORLIK VA PEDAGOGIKA INSTITUTI
PEDAGOGIKA FAKULTETI
JISMONIY TARBIYA VA SPORT KAFEDRASI

Fakultet: Pedagogika fakulteti

Talaba: _____

Kafedra: Jismoniy tarbiya va sport kafedrası

Ilmiy rahbar: _____

O'quv yili 202__/202__

Ta'lim yo'nalishi: Jismoniy madaniyat

Bitiruv malakaviy ish mavzusi

**O'rta maktab yoshidagi o'g'il bolalarda chaqqonlik jismoniy sifatini rivojlantirishda
voleybol mashg'ulotlaridan foydalanishning pedagogik samaradorligi**

MUALLIF ANNOTASIYASI

Mavzuning dolzarbligi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev "Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2017-yil 3-iyundagi PQ-3031-sonli qarorida yoshlar orasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish, ularni sport bilan muntazam shug'ullantirishga oid muhim vazifalar belgilanganligini alohida ta'kidlagan.² Ushbu vazifalar o'rta maktab yoshidagi o'g'il o'quvchilarni jismoniy jihatdan har tomonlama kamol toptirish, ularda asosiy jismoniy sifatlarni maqsadli rivojlantirish masalasini kun tartibiga qo'yadi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar chaqqonlikning bola organizmiga ta'sirini nafaqat jismoniy, balki kognitiv va psixologik jihatdan ham keng ko'lamli deb e'tirof etmoqda. Jismoniy tayyorgarlik sohasining asosiy qo'llanmasi bo'lmish Haff va Triplett (2016) asarida ta'kidlanishicha, chaqqonlik — bu tana holatini tez va aniq o'zgartirish qobiliyati bo'lib, u harakat koordinatsiyasi, reaksiya tezligi va neyromotor boshqaruv tizimlarining yetukligiga bevosita bog'liq.³ Cerebral Cortex jurnalida nashr etilgan neyrovizualizatsiya tadqiqoti (2024) esa voleybol mashg'ulotlarining 7—12 yoshli bolalarda ishchi xotirani sezilarli darajada yaxshilaganligi va miya prefrontal po'stlog'i faoliyatini kuchaytirganligini ko'rsatgan.⁴ Shu bilan birga, muntazam jismoniy faollikning bolalarda o'z-o'ziga ishonch va ruhiy bardoshlilikni oshiruvchi asosiy omil ekanligi ham ilmiy jihatdan tasdiqlangan.

Voleybol sport turining o'ziga xos xususiyati shundaki, u doimiy o'zgarib turuvchi muhitga moslashishni, tezkor qarorlar qabul qilishni va jamoaviy harakat qilishni talab etadi. Aynan shu xususiyat voleybolni chaqqonlik bilan birga kognitiv va hissiy rivojlanishning kuchli vositasiga aylantiradi. Aktaş va Yılmaz (2025) tomonidan olib borilgan eksperimental tadqiqot shuni ko'rsatdiki, muntazam voleybol mashg'ulotlarida ishtirok etgan 12—14 yoshli o'g'il bolalar diqqat, vizual idrok va reaksiya tezligi ko'rsatkichlari bo'yicha nazorat guruhiga nisbatan sezilarli ustunlikka ega bo'lgan.⁵

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3031-sonli qarori, 2017-yil 3-iyun. — <https://lex.uz/docs/-3226019>

³ Haff G.G., Triplett N.T. Essentials of Strength Training and Conditioning. — 4th ed. — Human Kinetics, 2016. — 752 p.

⁴ Volleyball training improves working memory in children aged 7—12: an fNIRS study. — *Cerebral Cortex*, 2024. — <https://academic.oup.com/cercor/article/34/7/bhae275/7716777>

⁵ Aktaş Y., Yılmaz R. Investigation of the effect of volleyball training on perception and decision-making parameters of 12—14 year old boys. — *Journal of ROL Sport Sciences*, 6(1), 2025. — <https://rtpubs.com/index.php/rol/article/download/603/333/6553>

Respublikamizda chop etilgan ilmiy-uslubiy nashrlarda voleybol o'yinining harakat koordinatsiyasi va chaqqonlikka ta'siri masalalari qisman ko'rib chiqilgan bo'lsa-da, o'rta maktab yoshidagi o'g'il bolalarda voleybol mashg'ulotlari orqali chaqqonlikni kognitiv va psixologik ko'rsatkichlar bilan birga kompleks baholashga bag'ishlangan tadqiqotlar Surxondaryo viloyati sharoitida hali ham yetarli emas. Bu esa mavzu bo'yicha ilmiy izlanishlarni chuqurlashtirish zaruratini belgilaydi.

Bitiruv-malakaviy ishning maqsadi. O'rta maktab yoshidagi o'g'il bolalarda chaqqonlik jismoniy sifatini rivojlantirishda voleybol mashg'ulotlaridan foydalanishning pedagogik samaradorligini ilmiy-amaliy asoslash va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Bitiruv-malakaviy ishning vazifalari. Maqsadni amalga oshirish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi:

- O'rta maktab yoshidagi o'g'il bolalarda chaqqonlik jismoniy sifatining rivojlanish xususiyatlarini ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilish;
- Voleybol mashg'ulotlarining chaqqonlikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi jismoniy, kognitiv va psixologik omillarini aniqlash va tizimlashtirish;
- O'rta maktab yoshidagi o'g'il bolalar bilan o'tkazilgan pedagogik tajriba natijalarini tahlil qilish va baholash;
- Voleybol mashg'ulotlarining chaqqonlikni rivojlantirishdagi samaradorligini standart nazorat testlari orqali aniqlash;
- O'rta maktab yoshidagi o'g'il bolalarda chaqqonlik jismoniy sifatini rivojlantirishga doir amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Mavzuning ilmiy yangiligi va ahamiyati. O'rta maktab yoshidagi o'g'il bolalarda chaqqonlikni rivojlantirishda voleybol mashg'ulotlaridan maqsadli foydalanishning pedagogik samaradorligi jismoniy, kognitiv va psixologik ko'rsatkichlar majmuida Surxondaryo viloyati sharoitida eksperimental yo'l bilan birinchi marta kompleks tarzda o'rganilgan. Tadqiqot natijalari umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya darslarini tashkil etishda va maktabdan tashqari sport mashg'ulotlarida bevosita amaliy qo'llanilishi mumkin. Shuningdek, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan tasdiqlangan "Jismoniy tarbiya va sport" bakalavriat ta'lim yo'nalishining malaka talablarida ko'zda tutilgan jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasini bilish, jismoniy sifatlarni rivojlantirish usullarini egallash, o'quvchi yoshlar bilan amaliy-pedagogik ish olib borish ko'nikmalariga ega bo'lish kabi talablardan kelib chiqqan holda BMI mavzusi tanlanganligini ham nazarda tutish zarur.

Bitiruv-malakaviy ishning tuzilishi va hajmi. Ish kirish, ikkita bob, 4ta paragraf, xulosa va tavsiyalar, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatidan iborat.

Talaba: _____

Ilmiy rahbar: _____

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Yakuniy Davlat Attestasiya Komissiyasiga
bitiruv malakaviy ishi himoyasi bo'yicha talabalar tomonidan
taqdim etiladigan hujjatlar
RO'YXATI

(Har biri tasdiqlangan holda himoyadan 10 kun oldin topshiriladi)

№	Bajariladigan ishlar	Soni
1.	Bitiruv malakaviy ishi	2 nusxada
2.	Talabaning shaxsiy o'quv kartochkasi	1 nusxada
3.	Bitiruv malakaviy ishi topshiriq varaqasi	1 nusxada
4.	Bitiruv malakaviy ishi annotatsiyasi	1 nusxada
5.	Ilmiy rahbar xulosasi	1 nusxada
6.	Ichki taqriz	1 nusxada
7.	Tashqi taqriz	1 nusxada
8.	Himoya paytida so'zlaydigan ma'ruzasi	1 nusxada
9.	Antiplagiat sertifikat	1 nusxada
10.	Bitiruv malakaviy ishi mavzusi doirasida kamida bir dona konferensiyalar to'plamida nashr etilgan tezis.	1 nusxada

